

הביטוי "הקדים רפואה למכה"

לקראת פורים **נקדים רפואה למכה**. נדגיש: לא **תרופה** מקדימים למכה אלא **רפואה**. מה הקשר בין "הקדים רפואה למכה" לימי הפורים? את השתלשלות הביטוי הזה תיאר הבלשן אבא בנדויד: במגילת אסתר נאמר: "אחר הדברים האלה גדל המלך אֶחָשֶׁרֶשׁ אֶת הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא הָאֶגְגִּי" (ג, א), והתלמוד הבבלי מסביר מה פירוש "אחר הדברים האלה": המגילה מספרת על שני שומרי הסף שזממו להתנקש באחשוורוש, מרדכי שמע את מזימתם וסיפר עליה לאסתר, והיא סיפרה למלך. כך ניצל המלך מידי המתנקשים, ובזכות האירוע הזה באה אחר כך ישועתו של מרדכי. על זה התלמוד אומר: "אחר הדברים האלה – אחר שברא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה" (מגילה יג, ע"ב), כלומר עכשיו, אחרי שהוכנה הרפואה, תבוא המכה. ועוד אומר התלמוד על הפורענות שעמד אחשוורוש להמיט על היהודים ועל סופו השמח של הסיפור (יג, ע"ב): "אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה." כשאלוהים מכה את ישראל, יש לו "תכנית מגירה", כלומר הוא מכין רפואה למכה. בבוא הזמן תכנית הריפוי נשלפת. "בורא להם רפואה תחילה", ומכאן "הקדים רפואה למכה".

רפואה היא 'מרפא'. עד לפני כמה עשרות שנים בלעו אצלנו **רפואות** לשם ריפוי והחזיקו אותן בבית **בארון הרפואות**. למה עברו הרופאים, ובעקבותיהם שאר הדוברים עברית, מרפואות לתרופות? אולי מפני שהמילה **רפואה** נתייחדה לעיסוקם של הרופאים, מדיצינה, ונדרשה מילה אחרת שתביע רק את המשמעות של סמי המרפא. לזה יוחדה המילה **תרופה**.

מקורה של **תרופה** בלשונו של יחזקאל הנביא: "הָיוּ פְּרִיזָּה לְמַאֲכָל וְעֹלָהוּ לְתִרְוָפָה" (מז יב). מכאן, בתיווכם של הפרשנים שקשרו את המילה לריפוי, קיבלה המילה בלשון ימי הביניים את המשמע של 'סם מרפא', ובלשונו החדשה כבשה את מקומה של 'רפואה' במשמע זה.

עד כאן תהליך בריא בלשון מתפתחת ומתחדשת, אבל בשל התהליך הזה נתקפח הביטוי 'הקדים רפואה למכה', כי גם בו המירו את הרפואה בתרופה.

"רגע של עברית" מאת רות אלמגור-רמון